

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Профілактика інтернет залежності підлітків в умовах закладу середньої
освіти

Виконав студент групи СРм-2
спеціальності 231 Соціальна робота
Орел Вадим Владиславович
Керівник: Мосаєв Ю. В.
Рецензент: Коваль В. О.
Нормоконтроль _____ Анастасія ШТЕПЕНКО

Запоріжжя

2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 114 с., 10 рис., 5 табл., 75 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є профілактика Інтернет-залежності підлітків.

Предметом дослідження є комплекс засобів профілактики залежності підлітків від Інтернету в умовах закладу середньої освіти.

Мета роботи: обґрунтування та розробка соціального проекту у якості засобу профілактики Інтернет-залежності серед підлітків в рамках закладу середньої освіти.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз літературних джерел, їх узагальнення, систематизація та порівняння), емпіричні (формувальний та констатувальний експерименти), якісний і кількісний аналіз отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в науковому осмисленні та обґрунтуванні особливостей профілактики залежності підлітків від Інтернету в умовах закладів середньої освіти.

Практична значущість дослідження полягає у поширенні знання в галузі соціальної роботи з особами, що страждають від інтернет-залежності. Теоретичні визначення, висновки та результати дослідження підкреслили важливість діагностики рівня інтернет-залежності серед підлітків.

Результати дослідження висвітлено у 2 друкованих працях та дістали апробацію на 2 науково-практичних конференціях.

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ, ІНТЕРНЕТ-АДИКЦІЯ, ПІДЛІТКИ, КІБЕРПРОСТІР, ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАСОБИ, ГАДЖЕТ.

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що у наш час активно розвивається процес комп'ютеризації, а комп'ютерні мережі, що є однією з форм телекомунікацій, стають ключовим аспектом соціальної реальності. Особливо широкого розповсюдження досягла комп'ютерна мережа Інтернет, відома як «Всесвітнє павутиння». Значна кількість часу люди витрачають перед комп'ютерами, і це не обов'язково пов'язано лише з їхньою професійною діяльністю у сфері комп'ютерних технологій. Отже, на сьогодні стоїть завдання адаптації соціальної реальності до віртуального середовища, оскільки Інтернет щодня пропонує все більше можливостей при менших витратах.

За оцінками дослідників, починаючи з початку нашої ери, на подвоєння накопичених людством знань витрачалося 1750 років. Друге подвоєння стало фактом у 1900 році, а третє – до 1950 року, що свідчить про зростання знань за менше ніж 50 років. Цей тенденційний розвиток збільшення знань набуває ще більшого оберту, оскільки до кінця 20-го століття обсяг світових знань подвоївся, а обсяг інформації зросла в 30 разів.

Поява інформаційного середовища, також відомого як віртуальний простір, привернула увагу вчених до позитивних та негативних трансформацій особистості через їх взаємодію. Інформаційне середовище, іноді називане ноосферою, виявляється надто різноманітним, останнім часом в ньому виділяють інтернет-середовище.

Дослідження впливу інтернету на соціалізацію людини стає актуальним і важливим завданням соціальних досліджень. Це дозволяє отримати адекватне розуміння соціальної реальності і розкриває можливості для осмисленого та цілеспрямованого розвитку особистості в умовах сучасності.

Актуальність розглянутої проблематики визначила вибір теми кваліфікаційної роботи у такій редакції: «Профілактика інтернет-залежності підлітків в умовах закладу середньої освіти».

Об'єкт дослідження: профілактика інтернет-залежності підлітків.

Предмет дослідження: комплекс засобів профілактики залежності підлітків від Інтернету.

Мета дослідження: обґрунтування та розробка соціального проекту у якості засобу профілактики інтернет-залежності серед підлітків у рамках закладу середньої освіти.

Гіпотеза: якщо на постійній основі проводити профілактично-роз'яснювальні заходи зі старшокласниками в умовах закладу середньої освіти, це може сприяти зниженню рівня або взагалі повній відсутності їх інтернет-залежності.

На основі мети та гіпотези були визначені такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми профілактики інтернет-залежності підлітків в умовах закладу середньої освіти.
2. Розробити методику проведення проектної діяльності соціального педагога як форми профілактики інтернет-залежності серед підлітків.
3. За підсумками констатувального експерименту проаналізувати емпіричні дані щодо рівня наявності або схильності до інтернет-залежності серед підлітків.
4. Розробити, впровадити і визначити ефективність експериментального соціально-педагогічного циклу занять, спрямованого на профілактику інтернет-залежності підлітків в умовах закладу середньої освіти.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження:** теоретичні (вивчення, аналіз літературних джерел, їх узагальнення, систематизація та порівняння), емпіричні (формульовані та констатувальні експерименти), якісний і кількісний аналіз отриманих результатів дослідження.

Методологічною основою дослідження вибрано компетентнісний підхід до профілактики інтернет-залежності підлітків у контексті проблем соціалізації та засвоєння соціальних ролей, викладений у працях таких вчених, як: М. Вебер, Г. В. Плеханова, Г. Спенсера, Б. Малиновського, Г. Ріккєрта, Дж. Г. Міда.

Проблему профілактики інтернет-залежної поведінки вивчали: А. Підаєв, В. Курбатов, Н. Дереклєєва, В. Нікітін, П. Павленюк, В. Москаленко, О. Студьонова, О. Змановська. Вивчення етапів розвитку комп'ютерної залежності, а також методів діагностики та профілактики, запропонованих вітчизняними науковцями, такими як Л. М. Юр'єва та Т. Ю. Бальбот. Наукові аспекти удосконалення соціально-педагогічних умов для профілактики комп'ютерної адикції були обґрунтовані у працях Н. Сергєєвої, а причини виникнення комп'ютерної залежності та методи профілактики були розглянуті в дослідженнях О. Чабан, Б. Биховця, Н. Бугайової, Ю. Вінтюка, М. Снітко, Т. Веретенко.

Наукова новизна дослідження полягає в науковому осмисленні та обґрунтуванні особливостей профілактики залежності підлітків від Інтернету в умовах закладів середньої освіти.

Практична значущість дослідження полягає у поширенні знання в галузі соціальної роботи з особами, що страждають від Інтернет-залежності. Теоретичні визначення, висновки та результати дослідження підкреслили важливість діагностики рівня інтернет-залежності серед підлітків. Отримані висновки та результати мають потенційний інтерес для соціальних служб та спеціалізованих центрів, які безпосередньо працюють з цією проблематикою.

Методичні рекомендації, викладені в роботі, можуть служити основою для науково-дослідної роботи з подальших досліджень загальних та спеціальних аспектів цієї проблеми. Вони можуть також використовуватися в освітньому процесі та при підготовці профілактичних заходів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів (лекції, тренінги, бесіди, круглі столи, батьківські збори і т. д.).

Експериментальною базою дослідження визначено Магдалинівський ліцей Магдалинівської селищної ради, Дніпропетровської області, Магдалинівського району, смт. Магдалинівка. У досліджуванні взяли участь учнів 8-9 класів (52 учня, з них 23 – дівчини, та 29 – хлопці), віком від 13 до 14 років.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи» (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.).

Публікації. Орел В. Методики виявлення інтернет-адикції у старшокласників. Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя : Ви-дво Хортицької національної академії, 2023. С. 526 – 527.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 114 сторінок. Додатки викладено на 47 сторінках. Список використаної літератури складає 75 джерел.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження надає підстави для наступних висновків:

Проблеми психологічної залежності від Інтернету, розглянута як поведінкова адикція, детально освітлена у зарубіжній літературі, представлений трудами таких визначених науковців, як М. Шоттон, Д. Грінфілд, Дж. Грохот, К. Янг та інші. У вітчизняній психологічній науці, на жаль, ця тема ще не отримала достатньої уваги та висвітлення. Серед українських експертів, які досліджують різні аспекти інтернет-залежної поведінки, можна вказати таких фахівців, як Л.М. Юр'єва, О.С. Чабан, Г. Я. Пілягін, Н. М. Бугайова.

Термін «комп'ютерна залежність» описує неприроджений інтерес людини до роботи або витрачання великої кількості часу за комп'ютером. Окрім цього, існують інші взаємопов'язані форми, такі як Інтернет-залежність і ігроманія, які, в різних аспектах, пов'язані з тривалим перебуванням перед комп'ютером.

Інтернет-залежність означає «непримиренне бажання з'єднатися з Інтернетом, коли ви вимкнуті, та нездатність відключитися від Інтернету, будучи підключеними».

В наш час значну частину користувачів Інтернету складають особи підліткового віку, від 11 до 14 років. Важливо відзначити, що кількість молоді в цій мережі стрімко зростає, перевищуючи при цьому показники інших вікових груп.

Обумовлення залежності підлітків від комп'ютера та Інтернету може бути різноманітним: потреба у здобутті інформації та пізнавальна зацікавленість, висока соціальна активність і бажання спілкування, які ведуть до пошуку нових знайомств у великому віртуальному просторі, а також виявлення певних особистісних рис (інфантильність, сором'язливість,

тривожність, вразливість тощо), а також потреба в самоідентифікації та інші мотиваційні фактори.

У становленні Інтернет-залежності головну роль відіграє прагнення втекти від реальності та відсутність бажання взаємодіяти з наявними емоціями. Дослідники приходять до висновку, що для формування Інтернет-залежності в першу чергу важливий конкретний тип особистості, що відзначається слабкою вольовою стійкістю, несамостійністю та пасивністю.

Процес виникнення Інтернет-залежності визначається переважаючим бажанням втекти від реальності та неохотністю сприймати наявні емоції. Дослідники роблять висновок, що для формування Інтернет-залежності вирішальну роль відіграє конкретний тип особистості, характеризований слабкою вольовою стійкістю, несамостійністю та пасивністю.

Під час констатувального етапу нашого дослідження було встановлено, що:

- більшість учасників є звичайними користувачами Інтернету, які іноді можуть витрачати занадто багато часу в Мережі, проте в цілому контролюють себе. Такі результати взагалі підтверджуються і результатами методики «Тест Інтернет-залежності» К. Янга\$

- у 94% випадків учасників виявлено низький рівень кіберкомунікативної залежності, тоді як високого рівня не виявлено.

На основі даних емпіричного дослідження було розроблено та впроваджено орієнтовану програму занять, яка складалась з напрацювань науковців та сучасних соціальних педагогів та спрямована на психопрофілактику комп'ютерної та Інтернет-залежності учнів 8-9 класів Магдалинівського ліцею Магдалинівської селищної ради.

В рамках програми проводилися заняття та вправи, спрямовані на розвиток навичок емоційної саморегуляції, виявлення суттєвих змін у житті та поведінці осіб, які виявляють схильність до комп'ютерної залежності.

Основний акцент робився на розвитку комунікативних вмінь, формуванні навичок розуміння почуттів та емоцій інших людей, а також адекватному виявленні власних емоцій та почуттів.

Після завершення формувального етапу експерименту проводилося повторне діагностичне обстеження учасників дослідження. Позитивна динаміка, виявлена у вигляді зменшення рівня комп'ютерної та Інтернет-залежності, а також схильності до цих видів адикції в експериментальній групі, свідчить про ефективність розробленої та випробуваної нами психопрофілактичної програми.

Проведене дослідження не охоплює всі аспекти проблеми комп'ютерної та інтернет-залежності у особистості підліткового віку. Для подальшого розвитку дослідження ми плануємо розробку та впровадження методів і засобів психологічної корекції особистісних чинників комп'ютерної та Інтернет-залежності в цій віковій групі.